

norden

Nordisk Ministerråd

Nordisk Råd
Ved Stranden 18
DK-1061 København K

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

Tel +45 3396 0200
Fax +45 3396 0202
www.norden.org

16. september 2016
16-00975-1

**Ministerrådsforslag vedrørende Samarbejdsprogram 2017-2020 for
Ministerrådet for fiskeri og havbrug, jordbrug, levnedsmidler og
skovbrug**

Ministerrådet for fiskeri og havbrug, jordbrug levnedsmidler og skovbrug
(MR-FJLS) oversender hermed et ministerrådsforslag vedrørende
samarbejdsprogram 2017-2020 for MR-FJLS.

Ministerrådet beder om Rådets synspunkter til forslaget.

Med venlig hilsen
Nordisk Ministerråd

Kimmo Tiilikainen
Jord- og Skogbruksminister

Dagfinn Høybråten
Generalsekretær

Samarbejdsprogram 2017-2020:

Ministerrådet for fiskeri, havbrug, jordbrug, levnedsmidler og skovbrug

1. Indledning

Om samarbejdsprogrammer i Nordisk Ministerråd

Nordisk Ministerråds samarbejdsprogrammer beskriver sektorenes vigtigste politiske prioriteringer for programmets periode.

Samarbejdsprogrammet er styrende for sektorens virksomhed, men skal også ses i sammenhæng med andre styrende dokumenter i Nordisk Ministerråd, herunder vision for det nordiske regeringssamarbejde (*Sammen er vi stærkere*), tværgående strategier samt de nationale formandskabsprogrammer.

Samarbejdsprogrammet består af en indledning, der skitserer sektorenes politiske prioriteringer og udfordringer. Derefter beskrives væsentlige *strategiske satsninger* for programmets gyldige periode.

Tabel 1: Styrende dokumenters struktur i Nordisk Ministerråd:

Styringsdokument	Målgruppe	Tidsperiode
1. Samarbejdsministrenes visionsdeklaration	Nordisk Ministerråd	Ingen slutdato
2. Tværgående strategi	Nordisk Ministerråd	Op til 6 år
3. Samarbejdsprogram	Sektorspecifik	4-årig
4. Formandskabsprogram	Nordisk Ministerråd	1-årig

Om FJLS-sektorens samarbejdsprogram 2017-2020

Samarbejdsprogrammet for FJLS-sektoren bidrager til Samarbejdsministrenes vision for det nordiske samarbejde om et innovativt, grænseløst, synligt og udadvendt Norden. Programmet bidrager også til Nordisk Ministerråds tre horisontale strategier om bæredygtig udvikling, børn & unge og ligestilling, samt andre nordiske tværgående strategier.

Udover de nordiske strategier lægger sektoren vægt på at bidrage til opfyldelsen af FN's 17 mål for bæredygtig global udvikling (SDG), eftersom målene forventes at få en væsentlig betydning for de nordiske lande i den nære fremtid. Ikke alle målene er lige relevante for FJLS-sektoren og derfor må sektorens arbejde og prioriteringer relateres til de mål og delmål som er relevante for FJLS-samarbejdet. De mål som anses at have en særlig relevans for indeværende strategi er:

- Mål 2: Udrydde sult, opnå fødevarerikkerhed, sikre bedre ernæring og et mere bæredygtigt landbrug.¹
- Mål 3: Sikre et bedre helbred og et sundere liv for alle.
- Mål 6: Sikre bæredygtig adgang til vand for alle, sikre bæredygtig forvaltning af vandressourcer og adgang til sanitet for alle mennesker.
- Mål 8: Fremme bæredygtig økonomisk vækst, sikre fuld og produktiv beskæftigelse og et anstændigt arbejde til alle.
- Mål 12: Sikre at forbrug og produktionssystemer er bæredygtige.
- Mål 13: Skride til umiddelbar handling for at bekæmpe klimaændringer og konsekvenserne af disse.
- Mål 14: Fremme bæredygtigt brug af havene og af havressourcer for at bevare verdenshavene.
- Mål 15: Beskytte og fremme økosystemer og naturressourcer på en bæredygtig måde. Bevare og sikre økosystemer, bekæmpe ørkenspredning og forhindre yderligere tab af biodiversitet.

FJLS-sektoren bidrager altså globalt til mange af de væsentligste udfordringer – fra klimaforandringer over resistensudvikling i sygdomsfremkaldende bakterier til væksten i livsstilssygdomme. At sektoren bidrager til de globale udfordringer betyder også, at de nordiske lande gennem FJLS-samarbejdet kan spille en vigtig rolle ved at identificere og implementere nordiske løsninger på de globale samfundsudfordringer og udbrede nordiske løsninger til resten af verden.

Således skal de nordiske lande i stigende grad udnytte deres fælles styrkeposition til at fremme fælles nordiske interesser i EU og internationalt. De nordiske lande er små, men samlet udgør de en betydelig styrke på den internationale arena, økonomisk, kulturelt og samfundsmæssigt.

2. Strategiske indsatser

I dette afsnit beskrives de væsentligste strategiske indsatser for sektoren. MR-FJLS er et sektoropdelt ministerråd, hvor fiskeri og akvakultur, skovbrug, jordbrug og levnedsmidler udgør de fire delkomponenter. For at samle og skabe synergi mellem disse fire delkomponenter har sektoren valgt to overordnede strategiske indsatser: Udvikling af den nordiske bioøkonomi og bæredygtige fødevarer-systemer. Temaerne er ikke gensidigt udelukkende, men skal ses som to forskellige indgangsvinkler til den samme dagsorden: At gøre den nordiske FJLS-sektor stadig mere økonomisk, social og miljømæssig bæredygtig. Derfor er det også ambitionen, at alle dele af det nordiske FJLS-samarbejde skal bidrage til at løfte begge strategiske indsatser, og at der etableres forbindelser til andre sektorer.

1. Udvikling af den nordiske bioøkonomi

FJLS-sektoren omfatter bæredygtig produktion af biomasse fra jord, vand og skov samt produkternes vej til markedet som fødevarer, fødevarer- ingredienser, tekstiler, brændstof eller forskellige industrielle

¹ Bemærk at fødevarerikkerhed dækker over både fødevarerikkerhed/madtryghed og fødevarerforsyningssikkerhed/tilstrækkelige fødevarer. Bemærk endvidere at fiskeri og akvakultur i FN er en del af begrebet "landbrug".

råvarer og produkter. Sektoren fokuserer på alle de forskellige aspekter af bæredygtighed i disse værdikæder; det økonomiske, det sociale og det miljømæssige.

De nordiske lande har meget forskellige styrker, men for alle gælder at bioøkonomien er af stor økonomisk betydning, og Norden har taget ansvar for udvikling af en bæredygtig anvendelse af sine biologiske naturressourcer. Den nordiske bioøkonomi skaber en ramme for FJLS sektoren til at bidrage til løsninger af nogle af nutidens største samfundsudfordringer: Ressourceeffektivisering og øget økonomisk værdiskabelse, tilpasning til klimapåvirkningerne, regional udvikling og fødevaretryghed samt at undgå tab af biodiversitet er nogle af disse store udfordringer. Samtidigt har bioøkonomien fået stadigt større opmærksomhed i EU og internationalt, med stor efterspørgsel efter nordiske erfaringer og løsninger.

2. Bæredygtige fødevarer

Fødevarer er en vital del af den nordiske bioøkonomi. Derfor vil FJLS-sektoren fokusere på bæredygtig og lønsom udvikling af de nordiske fødevarer med fokus på effektiv og ansvarlig produktion af sikre fødevarer fra land og vand, bæredygtig ressourceanvendelse, minimering af madspild, herunder bedre anvendelse af bi- og restprodukter i hele produktionskæden og forbrugerinformation, så oplyste forbrugere kan træffe bæredygtige valg.

Vi stiller som samfund særlige krav til fødevarer. Det skal være transparent og tilbyde sund og sikker mad til forbrugerne. Derfor vil de nordiske lande videreudvikle det eksisterende samarbejde om bl.a. dyrevelfærd, forbrugerinformation, fødevarekontrol og ernæringspolitik.

Det nordiske samarbejde bygger på stor faglighed og kompetence. Kernen er samarbejde om forskning og erfaringsudveksling, der danner grunden for gode og omkostningseffektive løsninger for de nordiske lande – løsninger hvoraf mange også kan være relevante for resten af verden.

Frem mod 2020 skal de nordiske lederpositioner udbygges og nye emner skal tages op til fællesnordisk samarbejde. Blandt andet skal samarbejdet om at understøtte innovation og udvikling af nye biobaserede produkter styrkes; de nordiske FJLS-sektorer skal gøres mere modstandsdygtige/resiliente overfor bl.a. klimaændringer, og bæredygtighed skal indgå som et vigtigt element i alle relevante forbrugerrelaterede indsatser blandt andet med henblik på at fremme forbrugernes efterspørgsel efter sunde og bæredygtige produkter.

Endelig skal de nordiske lande i stigende grad udnytte deres fælles styrkeposition til at fremme fælles nordiske interesser i EU og internationalt.

3. Indsatsområder

MR-FJLS har identificeret syv områder, der beskriver sektorens væsentligste fælles udfordringer under de to overordnede strategiske indsatser for perioden 2017-2020.

1. Bæredygtig forvaltning af biologiske ressourcer

Den "nye" bioøkonomi skaber en ramme for nordisk udvikling af FJLS-sektorerne med større fokus på bæredygtig forvaltning af biologiske ressourcer. De nordiske lande har særlige kompetencer på forskellige områder, men sammen danner de en stærk position på

bioøkonomiområdet. Dette gælder ressourcernes tilgængelighed, forvaltning og forædling.

De nordiske lande er dygtige til at producere bl.a. kød, mælk, fisk og træ med en relativ lav miljøpåvirkning og med et begrænset forbrug af energi og vand i forarbejdningsprocessen. På miljøsidens har de nordiske lande en lederposition i forhold til stærke miljøregler og indsatser til at begrænse udslip af næringsstoffer og pesticider til grundvand, åer og vandløb, som har stor betydning for ikke mindst ferskvands- og drikkevandssystemer samt Østersøen. De seneste år har de nordiske lande også udbygget samarbejdet om at undersøge og mindske spildet af fødevarer igennem hele fødevarer systemet.

Fordelene ved effektiv og bæredygtig resourceforvaltning og bekæmpelse af spild i alle led fra primærproduktion over forarbejdning til konsumtion er indlysende: Miljøpåvirkningen af primærproduktionen nedbringes, der frigøres ressourcer i økonomien og den langsigtede produktionssikkerhed sikres. Hertil kommer etiske hensyn i relation til unødigt spild af fødevarer, ikke mindst gælder i globalt perspektiv. For at beholde lederpositionen skal det nordiske datagrundlag om bæredygtig forvaltning af ressourcer, især med hensyn til resourcespild udbygges og samarbejdet mellem primær- og forarbejdningssektoren styrkes. Her spiller produktivitet også en stor rolle, som forudsætning for en vedvarende konkurrencedygtighed og tilvækst. Endelig skal de nordiske lande i langt højere grad udnytte, at bl.a. FAO, OECD og EU har stor bevågenhed for det arbejde, der finder sted i Norden angående bæredygtig forvaltning af naturressourcer og reduktion af spild i produktion og konsumtion.

2. Øget resiliens i og mindsket klimapåvirkning fra primærproduktionen

Udslip af drivhusgasser udgør en trussel, både lokalt i Norden og globalt. Af FJLS sektorerne bidrager jordbrugssektoren mest til udslip af klimagasser i de nordiske lande, men samtidig bidrager den voksende biomasse i de nordiske skove til reduktion i mængden af klimagasser, ved at binde karbon, og ved at erstatte fossilt brændstof. Fiskerisektoren bidrager også til udslip af klimagasser. De forventede klimaændringer og tilknyttede ændringer i havmiljøet og havstrømme vil ændre rammevilkårene for FJLS-sektorerne i de nordiske lande. Fiskebestande vil flytte sig nordpå, på tværs af fiskerigrænser og havets produktivitet vil ændres.

Jordbrugsproduktionen vil for det meste opleve øget produktivitet, der dog kan begrænses af ændringer i skadedyrs- og sygdomsmønstre. Skovene vil trænge længere mod nord og til mere højtliggende områder, og også her vil man se en positiv udvikling i vækst, men samtidigt visse udfordringer i forhold til skadedyr og sygdomme samt ekstreme vejrforhold. FJLS-sektoren vil samarbejde om at udvikle metoder til at reducere primærerhvervenes bidrag til klimapåvirkningerne og samtidig øge sektorenes resiliens over for disse ændringer.

3. One Health, sunde dyr og dyrevelfærd

Dyresundhed og dyrevelfærd er kerneværdier i nordisk fødevarerproduktion og er forudsætningen for at de nordiske lande kan opretholde et ansvarligt medicinforbrug. Det nordiske veterinære samarbejde handler især om at sikre erfaringsudveksling mellem myndigheder, have fælles beredskab til at håndtere udbrud af husdyrsygdomme i hele det nordisk-baltiske område, samt dele erfaringer om at håndtere multiresistente bakterier.

Udfordringer med spredning af antimikrobiel resistens lader sig dog ikke stoppe ved stalddøren, men spreder sig mellem dyr og mennesker og på tværs af landegrænser. Blandt andet derfor skal human-, veterinær- og miljøsektorerne i de nordiske lande arbejde sammen ud fra et holistisk "One Health"-tilgang for at fastholde et lavt niveau af antibiotikaresistens i de nordiske lande samt udnytte styrkepositionen til at påvirke internationale beslutninger angående dyrevelfærd og One Health.

4. Sund, sikker mad og gode madvaner

De nordiske lande er lykkedes bedre med at forebygge overvægt og usund livsstil end mange af de lande vi normalt sammenligner os med. Et stærkt videnskabeligt grundlag i form af De Nordiske Næringsstofanbefalinger er grundstenen i det veludbyggede nordiske samarbejde om ernæring med fælles handlingsplan, fælles monitorering og et fælles ernæringsmærke, Nøglehulsmærket. Endvidere har Ny nordisk mad som et koncept bidraget til udviklingen og synliggørelse af godmadkultur i de nordiske lande.

De nordiske lande har også en høj forbrugerbeskyttelse baseret på målrettede kontrolstrategier og en velbalanceret forbrugerinformation gennem en afvejning af risiko og nytte ved vores fødevarer. De nordiske lande vil fortsætte dette vellykkede samarbejde, og samtidig styrke indsatsen for fødevarer sikkerhed, og sunde og bæredygtige madvaner i de nordiske lande ved i stigende grad at tænke madkundskab, madkultur og forbrugerenes efterspørgsel efter miljøvenlige produkter ind i fællesnordiske forbrugerrettede aktiviteter. Gode og sunde madvaner etableres tidligt i livet, og en indsats rettet mod børn og unges madvaner er derfor vigtig.

5. Innovationsfremmende myndigheder og udvikling af nye produkter og tjenester

De nordiske lande har en høj grad af innovation i de sektorer der tilhører MR-FJLS; fra nye ingredienser over opgradering af restprodukter til Ny Nordisk Mad og anvendelse af de unikke nordiske genetiske ressourcer til nye højværdiprodukter. Udvikling af nye biobaserede produkter udgør et stort potentiale for FJLS sektoren. Dette gælder både den nuværende primærproduktion og anvendelsen af restprodukter, som kan recirkuleres og opgraderes til produkter af høj værdi i fødevarerektoren, særlige kemikalier og funktionelle materialer. Råmaterialerne til denne opgradering findes i plantefibre, proteiner, fedtsyrer og enzymer fra alle sektorer.

FJLS-sektorenes forsknings- og innovationsinstitutioner spiller en vigtig rolle ved at vejlede og støtte op om innovation, både hos de små lokale producenter og hos de store eksportvirksomheder. Et andet eksempel om samarbejde mellem den offentlige og den private sektor er "public private partnership", hvor konkurrerende partnere går sammen med offentlige institutioner om udvikling af ny viden eller nye metoder. Her kan NordGens erfaringer fra det såkaldte PPP-samarbejde i den tidlige fase af frøforædling, bruges som inspiration.

En anden vigtig forudsætning for en innovativ FJLS-sektor er effektive myndigheder, der stiller høje krav og samtidigt er klar til at omstille sig blandt andet i mødet med nye udfordringer fra dele- og cirkulærøkonomi til internethandel og den voksende svindel med fødevarer. Her kan landene med fordel dele erfaringer og møde de nye udfordringer samlet. Samtidig skal myndighederne også være

lydhøre og kunne tilbyde den fleksibilitet og vejledning, der er nødvendig for at rumme innovationen i fødevarersektoren, både hos de små lokale producenter med den alternative ide og hos de store eksportvirksomheder, der går helt nye veje. De nordiske myndigheder skal samarbejde om at møde virksomhederne på en måde, der er til gavn for vækst og beskæftigelse og sammen søge at tage ved lære af andre lande, dér hvor Norden har noget at lære.

Et godt samarbejde mellem tilsynsmyndighederne i Norden kan også bidrage til at sikre ensartet fortolkning af og tilsyn efter bl.a. EU's regelværk på fødevarerområdet og dermed forebygge grænsehindringer i Norden.

6. Mærkningsordninger og akkrediteret produktion

De nordiske lande har i globalt perspektiv en ledende position hvad angår etisk ansvarlig primærproduktion med hensyn til bæredygtighed, miljøaftryk, ressourceudnyttelse og dyrevelfærd.

Der eksisterer i dag en række akkrediteringssystemer i Norden, der har til hensigt at højne standarder og samtidig styrke erhvervets konkurrenceevne. Den mest udbredte er formodentlig den økologiske, som dækker både dyrevelfærd og miljøhensyn. Andre væsentlige mærkningsordninger er bl.a. EU's mærkningsordninger for beskyttede betegnelser samt certificering af bæredygtigt skovbrug.

Det bør prioriteres at udnytte potentialet i eksisterende ordninger og udveksle erfaringer.

7. Diversificeret landdistriktsøkonomi

Primærerhvervene udgør en vigtig del af det økonomiske grundlag for de tyndt befolkede områder i Norden. Den teknologiske udvikling har medført, at stadig færre arbejder inden for disse sektorer, hvilket leder til en vedvarende negativ befolkningsudvikling i store områder i alle de nordiske lande. Bioøkonomien kan bidrage til at ændre denne udvikling. Men det vil kræve en koordineret indsats fra flere aktører – både på det regionale og det nationale niveau baseret på steds-specifikke udviklingsstrategier, som understøttes af investering i nye industrier. Dette kan for eksempel være naturturisme (gårdferie, lystfiskeri, gårdbutikker), udvikling af nye produkter baseret på den lokale fødevarerproduktion eller nye industrielle initiativer. FJLS-sektoren vil indgå i partnerskab med relevante aktører om udvikling af strategier til at realisere de potentialer, der findes i en mere diversificeret og bæredygtig nordisk landdistriktsøkonomi.

4. Resultater i 2020

I 2020 har de nordiske lande gennem FJLS-samarbejdet styrket og udbygget de fællesnordiske prioriteringer på de områder, hvor vi allerede i dag har et tæt samarbejde, især har vi et stærkt samarbejde om ressourceeffektiv og langsigtet økonomisk bæredygtig produktion såvel som et tydeligt fokus på en substitution af fossile råvarer til fordel for biomasse inden for rammen af en voksende bioøkonomi.

I 2020 har FJLS-sektoren bidraget til FN's bæredygtigheds mål, især hvad gælder bæredygtig ressourceudnyttelse og fødevarer systemer, herunder en fælles nordisk strategi og platform for arbejdet med One Health; reducere af landbrugets og fiskeriets klimapåvirkninger; etablering af samarbejde om certificerede produktionsstandarder

herunder økologi samt fortsætte arbejdet med ressourceeffektiv produktion og reduktion af madspild, herunder fremmet anvendelsen af bi- og restprodukter. Sektoren vil opnå konkrete resultater i forhold til udviklingen af nye højværdiprodukter fra primærproduktionen og restprodukter fra landbrugs-, skovbrugs- og fiskerisektoren og bidrage til diversificering af de lokale økonomier i landdistrikterne i de nordiske lande.

I 2020 har de nordiske lande:

- understøttet bæredygtige madvaner i forbrugerrettede aktiviteter
- forstærket implementeringen af de nordiske næringsstofanbefalinger
- styrket samarbejdet om ressourceeffektiv og økonomisk bæredygtig produktion
- forbedret rammerne for innovation i fødevareproduktionen gennem styrket offentligt-privat samarbejde

I 2020 har de nordiske lande endvidere udviklet deres samarbejde om EU- og internationalt relaterede spørgsmål med henblik på at fremme fællesnordiske interesser i EU og internationale fora hvor det er relevant.

5. Organisering i sektoren

Ministerrådets embedsmandsstruktur består af fem integrerede afdelinger nemlig en eksekutivkomité og én afdeling for henholdsvis fiskeri og havbrug, levnedsmidler, jordbrug og skovbrug.

Eksekutivkomitéen og de fire afdelinger har alle status som embedsmandskomite.

Under MR-FJLS hører det nordiske institut Nordisk Genressource Center (NordGen), som varetager opgaver med bevaring og udnyttelse af nordiske genressourcer inden for landbrug og skovbrug. Den underliggende struktur er forskellig mellem komiteerne: Under EK-FJLS (Fiskeri og Havbrug) hører Nordisk Arbejdsgruppe for Fiskeri og Havbrug (AG-Fisk); under EK-FJLS (Jordbrug) samarbejdsorganet Nordisk Komité for Jordbrugs- og Fødevareforskning (NKJ); under EK-FJLS (Skovbrug) hører samarbejdsorganet Samnordisk Skovforskning (SNS) og under EK-FJLS (Levnedsmidler) opererer tre arbejdsgrupper: Nordisk Arbejdsgruppe for Ernæring, Mad og Toksikologi (NKMT), Nordisk Arbejdsgruppe for Fødevareforvaltning og Forbrugerinformation (NMF) og Nordisk Arbejdsgruppe for Mikrobiologi, Dyrehelse og Dyrevelfærd (NMDD). Ud over det, hører styregruppen for Ny nordisk mad under EK-FJLS (eksekutiv).

6. Nordisk Genressource Center (NordGen)

NordGen er den samlende institution for al koordinering af genetiske ressourcer i landbruget de nordiske lande og styres i henhold til to overordnede formål: a) bevaring af genetiske ressourcer og b) bæredygtig udnyttelse af genetiske ressourcer relevante for fødevarer, landbrug og skovbrug.

NordGen skal bidrage til en effektiv overførsel af viden til forbrugere i de nordiske lande og koordinere aktiviteter, hvor det er relevant og omkostningseffektivt. NordGen skal også fremme samspillet og den gensidige forståelse mellem jordbrugsproduktion og miljøbeskyttelse i det nordiske samarbejde med hensyn til både bæredygtigt brug og -bevaring af genetiske ressourcer og samspillet mellem genetiske

ressourcer og miljø. NordGen skal støtte og hjælpe landene og NMR efter behov.

Instituttet administrerer endvidere det såkaldte *public private partnership for pre-breeding*, som har til formål at støtte udviklingen af nordisk planteforædling og dermed opfylde de langsigtede behov inden for landbrug, gartneri og havebrug.

NordGen opererer i en international kontekst og skal leve op til fælles standarder og guidelines for det genbankarbejde som lægges i det europæiske samarbejde (AEGIS).

I Kalmar Deklarationen fra 2004 beskriver de nordiske lande deres overordnede og samlede syn og vision og grundlaget lægges for, hvordan NordGen skal arbejde med genetiske ressourcer. Alle accessioner i genbanken, med undtagelse af sikkerhedssamlinger, som NordGen holder for andre genbanker, er under fælles nordisk forvaltning, og er offentligt tilgængelige.

NordGen har ansvaret for operation, markedsføring og logistik for Svalbard Global Seed Vault (SGSV) som er finansieret af Landbruks- og matdepartementet i Norge og Global Crop Diversity Trust.